

Η γυναικεία μορφή στην τέχνη του 16ου και 17ου αιώνα

/ [Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

Η γυναίκα κατά τον 16^ο-αρχές του 17^{ου} αι. θεωρούνταν από την κοινή αντίληψη ως την απόγονο της Εύας και συνεπώς συνεχιστή της αμαρτίας με μοναδική εξαίρεση το πρόσωπο της Παναγίας ως τη μόνη αγνή και ενάρετη γυναίκα[1]. Τον 16^ο αι. παρατηρείται μεγάλη τάση απεικόνισης του γυμνού στην τέχνη και θεματολογία παρμένη από την αρχαία μυθολογία[2]. Παρατηρείται ακόμη μια στροφή προς τον συμβολισμό[3] και τον νεοπλατωνισμό με την έννοια του ιδανικού κάλλους του εναρμονισμένου με την ενάρετη ψυχή[4].

Η Γέννηση της Αφροδίτης- Σάντρο Μποτιτσέλι.

Το πρότυπο της ωραίας γυναίκας άλλοτε παρουσιάζεται με πολυτελή ρούχα και κοσμήματα κι άλλοτε παρουσιάζεται γυμνή με αναλογίες πληθωρικές. Το νεανικό γυναικείο σώμα συνδυάζει το αρνητικό στοιχείο της θεϊκότητας με το θετικό στοιχείο της ζωικότητας με την έννοια της αναπαραγωγής. Το πρώτο στοιχείο θεωρείται αρνητικό διότι αντιμετωπίζονταν με προκατάληψη από το κοινωνικό σύνολο[5]. Οι γυναίκες στη ζωγραφική μπορεί να απεικόνιζαν και αφηρημένες έννοιες όπως π.χ. την έννοια της δικαιοσύνης, της ειρήνης κ.λπ. οι οποίες εικονίζονται γυμνές ή ημίγυμνες, υψωμένες σε κάποιο βάθρο ή έχοντας φόντο κάποιο φυσικό ειδυλλιακό τοπίο (εξιδανίκευση). Στην περίπτωση που απεικονίζονταν αρνητικές έννοιες οι γυναικείες μορφές εικονίζονταν ντυμένες με ρούχα της εποχής και σε περιβάλλον καθημερινό[6].

Τον 16^ο αι. παρατηρείται μια «απο-ιεροποίηση» της εικόνας της βρεφοκρατούσας Παναγίας αφού αναπτύσσεται μια ιδιαίτερη ευαισθησία απέναντι στην παιδική ηλικία και δημιουργούνται πίνακες με θεματική τους την οικογένεια και τη σχέση μητέρας-παιδιού μέσω των μορφών της Παναγίας και του Χριστού. Η Παναγία αποτελεί το απόλυτο και διαχρονικό γυναικείο πρότυπο γι' αυτό και εικονίζεται με απλότητα κι ευγένεια αλλά και πλήρως εξιδανικευμένη. Ακόμη οι καλλιτέχνες εμπνέονται από τον Καθολικισμό και τον Προτεσταντισμό που προωθούν στην εικονογραφία τους πρότυπα παρμένα από την αρχαιότητα και τη βίβλο. Ένα τέτοιο πρότυπο είναι και η Μαρία η Μαγδαληνή η οποία εικονίζεται με διπλό συμβολισμό, αυτόν της αισθησιακής Αφροδίτης κι εκείνον της μετανοημένης αμαρτωλής[7].

Άλλο πρότυπο είναι η Σαλώμη αλλά έχει αρνητικό συμβολισμό στους διάφορους πίνακες που εικονίζεται. Άλλη θεματική με συμβολισμούς είναι το στήθος της γυναίκας. Το γυναικείο στήθος παραπέμπει στην ανατροφή του νεογέννητου και στην ερωτική διάθεση που εκπέμπει[8].

Στις αρχές του 17^{ου} αι. τίθεται το ζήτημα αν η γυναίκα διαθέτει λογική (ratio) ή όχι. Μέχρι τότε οι ασχολίες τις γυναίκας περιορίζονταν στο σπίτι, ασχολούνταν με τα οικιακά και την ανατροφή των παιδιών. Τον 17^ο αι. προστίθενται νέες ασχολίες για τις γυναίκες της υπαίθρου, ασχολίες αγροτικές που απαιτούσαν σκληρή δουλειά όπως είναι ο θερισμός και ο τρύγος. Άλλη σκληρή εργασία για τη γυναίκα στα αστικά κέντρα ήταν αυτή της υπηρέτριας σε σπίτια που συχνά κακοποιούνταν [9].

Η γυναίκα αναπαριστάται άλλοτε ως αγία μορφή κι άλλοτε αναπαριστούνται γυναίκες μάγισσες μια και το θέμα της μαγείας ενέπνεε τα έργα των καλλιτεχνών. Αυτό που εξυμνείται είναι η ομορφιά του νεαρού γυναικείου σώματος το οποίο ταυτίζουν με το αγαθό ενώ αποστροφή προκαλεί η ασχήμια αφού σύμφωνα με τη νέο-πλατωνική αντίληψη αποτελούσε απόρροια ζήλειας ή και κακίας. Οι γυναίκες που κατηγορούνταν μάλιστα ως μάγισσες ήταν ηλικιωμένες. Η ηλικιωμένη γυναίκα έγινε σύμβολο στειρότητας και πείνας.

Τον 17^ο αι. εμφανίζεται ένα είδος «αντιστροφής» των ρόλων στην τέχνη σύμφωνα με το οποίο η γυναίκα έχει την εξουσία και ο άντρας αναλαμβάνει τις ευθύνες της γυναίκας στο σπίτι ανατρέποντας το κατεστημένο. Συχνά εικονίζονται γυναίκες να επιτίθενται με βία σε μοναχούς και ιερείς. Συμβαίνει ένας επαναπροσδιορισμός του ρόλου της γυναίκας μέσω της τέχνης που ξεκινά με αργούς ρυθμούς αλλά έχει δυναμική μέχρι και σήμερα[10].

[1] Α. Χ. Μπιτσάνη, *Οι γυναίκες του Γκρέκο-Πάθος, κάλλος, αρετή στο έργο του Δομήνικου Θεοτοκόπουλου*, Βάνιας, Θεσσαλονίκη 2004, σελ. 60.

[2] Α. Χ. Μπιτσάνη, *ό.π.*, σελ. 63.

[3] Ουμπέρτο Έκο, *Ιστορία της ομορφιάς*, μτφρ. Δ. Δότση- Χρ. Ρομποτής, επιμ. Αν. Χρυσοστομίδης, Καστανιώτη, Αθήνα 2004, σελ. 186.

[4] Α. Χ. Μπιτσάνη, *ό.π.*, σελ. 64.

[5] Α. Χ. Μπιτσάνη, ό.π., σελ. 65.

[6] Α. Χ. Μπιτσάνη, ό.π., σελ. 68-69.

[7] Α. Χ. Μπιτσάνη, ό.π., σελ. 70-73.

[8] Α. Χ. Μπιτσάνη, ό.π., σελ. 77.

[9] Α. Χ. Μπιτσάνη, *Οι γυναίκες του Γκρέκο-Πάθος, κάλλος, αρετή στο έργο του Δομήνικου Θεοτοκόπουλου*, Βάνιας, Θεσσαλονίκη 2004 , σσ. 79-80.

[10] Α. Χ. Μπιτσάνη, ό.π., σσ. 84-86.